Папа Римський Григорій VII (1073—1085 рр.). Саме він, як вважає частина істориків, уперше поклав корону на чоло нащадків Ярослава Мудрого

Перше королівство Руси-України XI століття,

або Втрачена європейськість

У 2017—2018 роках газета «День» багато уваги приділяла християнізації й розвитку в XIII—XIV ст. Королівству Русі, оскільки вважає його державою Данила. Цілком вдало, адже фахових історичних, хто вважає, що перше Королівство Русі-України було утворене ще в 1075 році Папою Римським Григорієм VII. З нагоди дати коронації саме цього монарха ми звернулися до доктора історичних наук, професора, академіка Академії наук вищої школи, завідувача кафедри українознавства, директора Інституту західної Європи Святослава Сергійовича Ідзи, автора монографії «Святий Папа Римський Григорій VII — засновник Королівства Русі-України в XI столітті» (Івано-Франківськ: СІМОІК, 2018. — 20 с.), яка нещодавно вийшла в друці.

— Шановний Ігорю Святославовичу, чи було раніше відомо фаховим історикам про те, що один із князів-Рюриковичів був коронований у Римі? Чому це раніше практично замовчувалося?

— Дійсно, історичний науці відомі джерела, які свідчать, що в XI ст. між великими володарями київським Ізяславом Ярославичем, його сином Ярополком з одного боку та Папою Римським Григорієм VII з другого боку в 1075 р. зав'язалися стосунки, які призвели до офіційної коронації в Римі у цьому ж році Ярослава як короля Русі-України. Про це свідчить збережена автентична переписка Папи Римського Григорія VII з Ізяславом Ярославовичем (два листи від 1075 і 1075 р.), а також укладена між ними угода. Всі ці документи зберігаються в Секретному Ватиканському архіві. При цьому лист від 1075 р. засвідчує факт утворення Королівства Русі-України та коронації Ярополка.

Через те, що Русь-Україна прийняла християнство від Візантії, а також через те, що між-східноєвропейське західнохристиянське державне в 1053—1054 рр. стався розкол, візантійські церковні діячі, філософи, історіографи, літописці, що діяльно в Русі-України в XI—XIII стст., політичні діячі, великі київські князі, а власне після цього за традицією й деякі сучасні історики намагаються й намагаються це й досі цей факт замовчувати. Тема в вітчизняній літературі про факт офіційної коронації в Римі Ярополка як короля Русі-України вилучалося.

— Які суспільні події в Русі привели до цієї коронації?

— Із «Руського літописцу» від 22 березня 1073 р. відомо, що великого київського князя Ізяслава Ярославича (старшого сина Ярослава Мудрого) з київського престолу вигнали його брати-князі: Святослав і Всеволод. Причин цього тікатися тут не будемо.

Внаслідок цього Ізяслав Ярославович рушив із військовою дружиною і великою такою київ у Польщу, до короля Болеслава II Сміливого. Однак Болеслав II уклав «Сутейський мирний договір» з новим правителем Києва і Русі-України великим київським князем Святославом Ярославичем і, забравши у свого зятя Ізяслава Ярославовича із казни частину скарбів, вигнав його з Польщі. Внаслідок цього Із'яслав Ярославович відбув у Німеччину, де у Майнці прийняв переговори з імператором Священної Римської імперії Генріхом IV, у якого просив військової допомоги.

Перебуваючи в Німеччині, Ізяслав Ярославович послав свого сина — Ярополка — для переговорів з Папою Римським Григорієм VII щодо надання йому військової допомоги для повернення на київському престолі. Як засвідчують джерела, в 1073 р. в Римі Ізяслав Ярославович, разом зі своїм сином Ярополком, був офіційно прийнятий Папою Римським Григорієм VII. Внаслідок цих відвідин була укладена «Угода про утворення Руського королівства та коронацію Ярополка на короля Руси-України». Фактично, згідно з цією угодою, мало відбуватися об'єднання королівств — батька Ізяслава Ярославовича та його сина Ярополка.

— Який основний документ свідчить про можливість коронування одного з князів на короля Русі?

— Внаслідок кропіткого дипломатичних політичних і релігійних переговорів, які тривали протягом близько двох років, у 1075 р. Папа Римський Григорій VII утвердив і ідентифікував всі соціальні кроки «Королівство Руси-України» та офіційно коронував у Римі на короля Русі-України Ярополка — сина великого київського князя Ізяслава — в усіма корольськими привілеями та надання корольських регалій, про що свідчить той Сирокі. Так, у вже згаданому вище листі від 17 квітня 1075 р. Папа Римський Григорій VII, звертаючись до «Дмитра [хрещеним ім'я Ізяслава Ярославовича], короля Русі» підкреслив, що він «...офіційно, дотримуючись усіх церемоніальних вимог та надання корольських регалій, особисто коронував Ізяслава нового сина Ярополка короля Русі й утвердив своїм «єдиним Королівство Русі», надавши своїм «Руське королівство, як ленСвятого Престолу». Перед цим Ярополк склав присягу на вірність Святому престолові.

— Які інші історичні документи підтверджують факт коронації?

— По-перше, це лист Папи Римського Григорія VII від 20 квітня 1075 р. до польського короля Болеслава II, в якому Папа сповіщає, що «...наближає польського короля Болеслава II Сміливого допомогти руському королю Ізяславу відновити його молодшого в Києві». У цьому ж листі Папа дорікав таким польському королю Болеславу II Сміливому за пограбування Ізяслава Ярославича й вимагав повернути йому то його законні потрібність майно.

По-друге, відомий також лист Папи Римського Григорія VII від 4 жовтня 1075 р. до імператора Венеціа, в якому Папа закликає цьому римперії битися проти руського короля Ізяслава Ярославича.

По-третє, факт коронування Ярополка підтверджує і такий документ як «Молитовник Герґруди». Саме про нього кілька слів нижче.

Великий молитовник (як відомий також під назвами «Кодекс Еберґа», «Кодекс Трір», або «Кодекс Герґруди») — це ілюстрований рукопис, створений в XI ст., який сьогодні зберігається в муніципальному архіві міста Чівідале (Італія). Сьогодні рукопис уважають чеснці абатства Рейхенау в кінці X ст. для архієпископа Еберґа з Трір. В середині XI ст. рукопис перейшов до Герґруди, чоловіком якої був Ізяслав Ярославич. Вона додала до нього свій латинський молитовник (близько 90 молитов, виконано написаний рукою самої Герґруді), а після прибуття Герґруди до Києва в рукопис було додано к'ять мініатюр візантійського письма. У результаті книга стала являти собою дивовижне сплетіння мініатюрних і латинських традицій. Так, на одній з цих к'яти мініатюр зображено живому київську (нову Богородиці Печерської.

На одній з мініатюр «Молитовника Герґруди» зображено апостола Петра з ключами, правицею від якого чоловік і жінка, в багатих парфіряних одежах з коронами на головах. Над чоловічою фігурою є кирилицею напис «Ярополк», (мені мізки не вказано (можливо, це його дружина Ірина Нумгутівна). Під ніг Петра лежить полягнена у молодої другої жіночої фігура в нижній одязі з написом «мати Ярополка». Очевидно, якщо можна так сказати, маємо подібному «фотографію» факту коронування.

Таким чином, у нас маємо три окремі документи й одну подібну мініатюру, які засвідчують факт коронування Ярополка на короля Русі.

— На скількох монархів доля подарувала таке?

— 1078 р., після смерті в Києві князя Святослава Ярославича, Ізяславу Ярославичу та його сину — королю Ярополку за військової допомоги польського короля Болеслава II Сміливого князя повернулися в Київ. Тут вони проголосили себе першими королями єдиної держави Руси-України. У такій своїй якості Ізяслав і Ярополк виконали обіцянку, яку вони дали Папі Римському Григорію VII. Це обіцянка полягала в тому, що вони утверджать римську християнську віру в усьому королівстві Руси-України.

Подальша доля королівства Руси-України складалася несприятливо. Зокрема, політичні інтереси короля Ізяслава і Ярополка знову були протилежні з Києва (за родичем, братом Ізяслава Ярославовича — князем Всеволодом Ярославичем та чернігівськими князями. Однак 15 липня 1077 р. співправителі Ізяслав і Ярополк у третій раз, очевидно знову за військової допомоги польського короля Болеслава II Сміливого, відновили свої володарювання королівством Руси-України, яким правили більше року.

— Що відомо історикам про життя й подальшу долю Ізяслава Ярославича?

— 3 жовтня 1078 р. Ізяслав Ярославич у спільній боротьбі з братом Всеволодом Ярославичем та чернігівськими князями сприяв повалінню загнаду у бистві при «Нежатній Ниві» під Чернігівом. Був похований у Києві в Десятинній церкві.

Про особу самого Ізяслава Ярославича в «Повістьвимому літописі» сказано:

Був же Ізяслав на вигляд гарний, тілом великий, неблюбивий напоєм, ненависник ненависників, любив правду. Хитрощів же в нім не було, ні лукавства, а [був] він прямий умом, не воздячи злом за зло. Свідчив про нього многобіжне для книжні! Самого вигнали, а добро його розграбували,— і не воздав він за це злом. Якщо хто каже: «Він князь порубав, котрі сто вигнали Всеволода з порубу»,— то не він це пробач, а сни його. А тоді обі брати свої вигнали його, і ходив він по чужій землі, блукаючи. А коли знову сидів він на своїм столі [і] прийшов до нього Всеволод, переможений, [то] не сказав він йому: «Свідчи мовив я од нас обох зла!» Не воздає він злом за зло, а втішив його, сказавши йому: «Після того ж, як ти, брате мій, вивинив до мене любов, увів мене на стіл мій, вважаючи мене старшим од себе, то я за цим'яку волелюбного зла. Ти мені єси брат, а я тобі. І половину я тобою свою за тебе»,— що й сталося. Не сказав же він йому: «Свідчи зло як мені обі вчинили, а нині ти тобі прилягнувся». Не сказав він: «Се мене не обходить», а взяв він на себе печаль братню, виявив любов велику, дівчи за апостолом [Павлом], який говорить: «Утішайте печальних».

Вістину, якщо і вчинив він щось на світі сім, який небудь гріх,— проститься йому, бо положив він голову свою за брата свойого, які пригнучив більшої частки, які майже хотячи більшого, а за братню обіду.

Поруч із цим, як стверджують деякі історики, перед каяв Ізяслав був виноуперевнім, оскільки не мав енергії та здібностей до державного правління так, як його батько Ярослав Мудрий, внаслідок чого й не зумів стати єдиновладним володарем Руси-України.

Його син, Ярополк Ізяславович, офіційно коронований на короля Руси-України, виводив переговори з імпутнього зміцнення з дядьком — Всеволодом Ярославичем — успадкував Володимир-Волинське князівство. Після цього великої політичної ролі він не відігравав, використовуючи свого часу для відновлення своєї короткої кладки.

— Історик Святославович, на вашу думку, що Україна могла здобути й що втратила внаслідок отримання, а потім утрати можливості бути європейською державою?

— Онуками Ізяслава Ярославича і його сина Ярополка були першими в історії Русі-України володарки скорість Романі і його сина короля Данила Русь вже після них), то разом із втратою нами королівства держави втратила свою розташність в межах європейського цивілізаційності, в тому, й правового поля. Думаю, що наслідки цього ми повністю ще не скоро, можливо відповідаючись з якрай агресивними, войовничими сусідами.

А що здобули? Здобуто те, що в наш час можемо широко відзначити 17 квітня як дату утворення нашого першого руського королівства.

Історію підготував Ярослав ПАРТИКО, м. Львів